

Na osnovu člana 17 stav 1 tačka 2) Zakona o Centralnoj banci Crne Gore (»Sl. list RCG«, br. 52/00 i 47/01) i člana 62 stav 3 Zakona o bankama (»Sl. list Crne Gore«, br. 17/08), Savjet Centralne banke Crne Gore, na sjednici održanoj 17. i 18. septembra 2008. godine, donio je

ODLUKU
o minimalnim standardima za upravljanje tržišnim rizicima u banci
("Sl. list Crne Gore", br. 60/08 od 09.10.2008)

1. Opšte odredbe

Predmet odluke

Član 1

Ovom odlukom bliže se utvrđuju minimalni standardi za upravljanje tržišnim rizicima, kojih su banke dužne da se pridržavaju u svom poslovanju.

Pojmovnik

Član 2

Pojedini izrazi upotrijebljeni u ovoj odluci imaju sljedeća značenja:

- 1) »**neto otvorena devizna pozicija**« je neusklađenost između nivoa aktive, pasive i vanbilansnih stavki u istoj stranoj valuti;
- 2) »**duga devizna pozicija**« je bruto zbir aktive i pozitivnih vanbilansnih pozicija u stranoj valuti uključujući i zbir kupljenih, ali još neizmirenih valutnih poslova;
- 3) »**kratka devizna pozicija**« je bruto zbir pasive i negativnih vanbilansnih pozicija u valuti uključujući zbir prodatih, ali još neizmirenih valutnih poslova;
- 4) »**duga pozicija hartija od vrijednosti**« je bruto zbir hartija od vrijednosti koje se drže kao aktiva, uključujući i hartije od vrijednosti unutar računa margine;
- 5) »**kratka pozicija hartija od vrijednosti**« je bruto zbir hartija od vrijednosti koje se drže kao pasiva uključujući hartije od vrijednosti unutar računa margine i te hartije od vrijednosti banka prodaje ali ne posjeduje;
- 6) »**neto otvorena pozicija hartija od vrijednosti**« je razlika između bruto duge i kratke pozicije hartija od vrijednosti;
- 7) »**hedžing**« je neutralisanje pojedinih izvora rizika ili zaštita od veće izloženosti pojedinom riziku;
- 8) »**kamatni spred**« je razlika između kamatnih stopa koje banka dobija na bilansne pozicije aktive i kamatnih stopa koje banka ugovora za izvore sredstava;
- 9) »**račun margine**« je račun koji se otvara kod finansijskih posrednika, kako bi se banci omogućila kupovina hartije od vrijednosti ili pozajmljivanje sredstava;
- 10) »**indeks kamatne stope**« je referentna osnova za utvrđivanje cijene novca pri čemu se najznačajnijim smatraju Euribor i Libor ;

- 11) »naknadno testiranje« (»back-testing«) je proces procjene validnosti metoda i sredstava mjerenja rizika upoređivanjem procjena koje su izračunate primjenom metoda i sredstava mjerenja rizika u odnosu na stvarne rezultate.

2. Upravljanje tržišnim rizicima

Vrste rizika

Član 3

Banka je dužna da upravlja svim tržišnim rizicima kojima je izložena u svom poslovanju, a naročito:

- 1) pozicijskim rizicima (cjenovni rizik i rizik kamatne stope);
- 2) deviznim rizikom, i
- 3) tržišnim rizicima koji su povezani sa kreditnim rizikom (rizik druge ugovorne strane i rizik poravnjanja).

Normativno uređenje upravljanja rizicima

Član 4

Banka je dužna da u svojim aktima definiše:

- 1) obuhvat knjige trgovanja, sa opisom aktivnosti koje se smatraju trgovanjem;
- 2) kriterijume, postupke i ovlašćenja za raspoređivanje stavki u trgovačku knjigu ili isključivanje iz trgovačke knjige;
- 3) limite za pozicije iz trgovačke knjige i dinamiku njihovog preispitivanja;
- 4) organizacione jedinice ovlašćene za otvaranje/upravljanje pozicijama u trgovačkoj knjizi trgovanja i ovlašćenja pojedinih zaposlenih za otvaranje/upravljanje pozicijama u okviru propisanih limita i u skladu sa propisanom strategijom trgovanja;
- 5) proces praćenja pozicija iz trgovačke knjige, sa aspekta usklađenosti sa strategijom trgovanja;
- 6) sistem izvještavanja rukovodstva banke o pozicijama i iskorišćenosti limita, koji je integrisan u svakodnevni proces upravljanja rizicima u banci;
- 7) proces praćenja pozicija, sa aspekta procjene njihove likvidnosti ili mogućnosti hedžinga tih pozicija ili pojedinih rizika koji iz njih proizilaze;
- 8) metode za izračunavanje izloženosti banke pojedinim vrstama tržišnih rizika.

Odgovornost za upravljanje rizicima

Član 5

Banka je dužna da, zavisno od veličine i složenosti poslovanja, u svojoj organizacionoj strukturi odredi organizacioni dio odnosno lice koje će biti neposredno odgovorno za upravljanje tržišnim rizicima iz člana 3 tač. 1) i 2) ove odluke.

Tržišnim rizicima iz člana 3 tačka 3) ove odluke upravlja organizacioni dio odnosno lice koje je neposredno odgovorno za upravljanje kreditnim rizikom u banci.

2.1. Pozicijski rizici

Vrednovanje pozicija u trgovačkoj knjizi

Član 6

Banka je dužna da sve pozicije u trgovačkoj knjizi dnevno iskazuje po njihovoj tržišnoj vrijednosti, na osnovu cijena i ostalih tržišnih faktora objavljenih od strane nezavisnog izvora (marking-to-market).

Prilikom vrednovanja pozicija u trgovačkoj knjizi banka je dužna da primjenjuje međunarodni računovodstveni standard 39, ili interni model vrednovanja.

Provjeru tržišnih cijena pozicija u knjizi trgovanja ili ulaznih podataka modela za vrednovanje pozicija, banka je dužna da sprovodi najmanje jednom mjesečno, a po potrebi i češće, zavisno od karakteristika referentnih tržišta odnosno strategije trgovanja banke za pojedine pozicije u trgovačkoj knjizi.

Ukoliko banka koristi interni model za vrednovanje pozicija u trgovačkoj knjizi, pored odrednica Međunarodnog računovodstvenog standarda 39, treba da budu ispunjeni minimalno sljedeći uslovi:

- 1) banka dokumentuje sve kvalitativne i kvantitativne elemente modela i propisuje postupke u slučaju naknadnih izmjena modela;
- 2) banka identifikuje sve značajne rizike koje proizilaze iz pozicija koje se vrednuju putem internog modela i procjenjuje mogućnosti hedžinga primjenom instrumenata za koje postoje aktivna tržišta;
- 3) banka vrši testiranje internog modela, a testiranje se sprovodi od strane lica koja nijesu učestvovala u procesu razvoja modela i minimalno obuhvata provjeru primjerenosti matematičkih formula, validnosti pretpostavki i kvaliteta aplikativne podrške modela;
- 4) odgovorna lica u banci su upoznata sa djelovima trgovačke knjige čija se tržišna vrijednost određuje primjenom internog modela, kao i sa uticajem takvog načina vrednovanja na nivo pouzdanosti izvještaja o rizicima kojima je banka izložena, odnosno o rezultatima poslovanja koji proizilaze iz pozicija trgovačke knjige;
- 5) organizaciona jedinica, odnosno lice odgovorno za upravljanje tržišnim rizicima, su upoznati sa nedostacima modela koji se primjenjuje, kako bi na adekvatan način procjenjivali uticaj tih nedostataka na rezultate modela vrednovanja.

Banka je dužna da periodično preispituje validnost i po potrebi unapređuje interni model vrednovanja pozicija iz trgovačke knjige.

Mjerenje rizika

Član 7

Banka je dužna da mjeri pozicijske rizike za sve pozicije iz trgovačke knjige banke.

Mjerenjem pozicijskih rizika moraju se obezbijediti podaci o uticaju tih rizika na prihode i kapital banke, kako iz normalno očekivanih tako i iz velikih promjena u tržišnim faktorima i cijenama.

Limitiranje izloženosti

Član 8

Banka je dužna da utvrdi limite izloženosti pozicijskim rizicima, a minimalno:

- 1) za izloženosti po osnovu vlasničkih hartija od vrijednost, i to:
 - maksimalni iznos neto tržišne vrijednosti svih vlasničkih hartija za sva tržišta na kojima posluje,
 - maksimalne duge i kratke pozicija svih vlasničkih hartija od vrijednosti za sva tržišta na kojima posluje,
 - maksimalni iznos neto tržišne vrijednosti svake vrste vlasničkih hartija od vrijednosti;
 - maksimalne duge i kratke pozicije za svaku pojedinačnu vlasničku hartiju od vrijednosti za sva tržišta na kojima trguje;
- 2) za izloženosti po osnovu dužničkih hartija od vrijednosti , i to:
 - maksimalni iznos neto tržišne vrijednosti svih dužničkih hartija od vrijednosti za sva tržišta na kojima trguje,
 - maksimalne duge i kratke pozicije svih dužničkih hartija od vrijednosti za sva tržišta na kojima trguje,
 - maksimalne iznose neto tržišne vrijednosti za svaku vrstu dužničkih hartija od vrijednosti;
 - maksimalne duge i kratke pozicije tržišne vrijednosti za svaku vrstu dužničkih hartija od vrijednosti;
- 3) za izloženosti po osnovu finansijskih derivata, i to:
 - maksimalnu premiju koja se može platiti za pozicije u kupljenim opcijama;
 - limite za finansijske derivate koji nijesu opcije.

Banka je dužna da utvrdi i dodatne limite izloženosti u slučaju kada postoje karakteristike i faktori koji imaju bitan uticaj na cijenu vlasničke ili dužničke hartije od vrijednosti.

Polazne osnove za limitiranje

Član 9

Visine limita iz člana 8 ove odluke, banka utvrđuje polazeći od:

- 1) specifičnih faktora koji se odnose na:
 - stabilnost i nivo prihoda banke,
 - realne planove prihoda i rashoda,
 - nivo kapitala i njegovu adekvatnost,
 - kvalitet upravljanja rizikom u banci;

2) opštih faktora koji se odnose na:

- likvidnost proizvoda, koja se utvrđuje u zavisnosti od ocjene mogućnosti njegove prodaje i/ili njegovog hedžinga,
- troškove hedžinga,
- broj učesnika na tržištu koji su dostupni banci za poslovanje.

Dinamika mjerenja rizika

Član 10

Banka je dužna da mjerenje rizika kamatne stope vrši najmanje jednom mjesečno, primjenom utvrđenih metodologija, a minimalno korišćenjem gep analiza.

Izuzetno od stava 1 ovog člana, banka je dužna da mjerenje rizika kamatne stope vrši u kraćim intervalima, ukoliko utvrdi da postoje značajnije promjene kamatnih stopa, obima i/ili vrste aktive, pasive ili vanbilansnih stavki banke, i/ili po preporuci Centralne banke Crne Gore (u daljem tekstu: Centralna banka).

Gep analize

Član 11

Banka je dužna da priprema gep analize za mjerenje rizika kamatne stope za sve pozicije aktive, pasive i vanbilansne stavke, kao i za ostale naknade ili rashode koji su izloženi riziku kamatnih stopa, (uključujući i stavke iz bankarske knjige koje su osjetljive na rizik kamatne stope).

Prilikom pripremanja gep analize iz stava 1 ovog člana, banka je minimalno dužna da:

- 1) u kolonama po vremenskim periodima alokira stavke koje su osjetljive na promjenu kamatne stope na osnovu njihovog očekivanog vremena za ponovno utvrđivanje cijena;
- 2) broj upotrijebljenih kolona vezanih za vremenske periode, odnosno gepove, označi datumima za svaki vremenski interval;
- 3) dokumentuje i potkrepljuje pretpostavkama očekivano ponovno utvrđivanje cijena za pozicije aktive i pasive koje nemaju jasno definisana dospijeća ili kod kojih dospijeća mogu varirati;
- 4) pripremi posebnu gep analizu na osnovu pretpostavljenih ekstremnih produženja ili skraćenja rokova za ponovno utvrđivanje cijena.

2.2. Devizni rizik

Mjerenje i praćenje rizika

Član 12

Banka je dužna da u procesu upravljanja deviznim rizikom:

- 1) mjerenjem deviznog rizika obuhvati sve stavke koje se, u skladu sa propisom Centralne banke, uključuju u izračunavanje potrebnog kapitala za devizni rizik;

- 2) devizni rizik mjeri i ograničava dnevno i to na agregatnoj osnovi i individualno po valutama;
- 3) mjerenje rizika vrši na bazi pretpostavki o normalno očekivanim kao i velikim promjenama u deviznim kursovima, radi ocijene uticaja tih promjena na prihod i kapital banke;
- 4) dnevnu dobit ili gubitak iz aktivnosti poslovanja sa stranim valutama izračunava po valuti;
- 5) pojedinačno identifikuje rezultate uticaja konverzije na neto otvorenu poziciju, spred iz poslovanja, dobitak odnosno gubitak iz prethodno zatvorenih pozicija i sve naknade odnosno provizije iz konverzija sa stanovništvom;
- 6) vrši dnevnu valorizaciju korišćenjem tržišnog deviznog kursa na kraju dana, na način da se ta valorizacija vrši nezavisno od organizacionog dijela, odnosno lica koja su neposredno odgovorna za upravljanje deviznim rizikom u banci.

Limiti otvorenih deviznih pozicija

Član 13

Neto otvorena devizna pozicija banke na kraju dana, za pojedinačnu valutu koja se dnevno nalazi na referentnoj kursnoj listi Evropske Centralne banke, ne može iznositi više od 15% osnovnog kapitala banka.

Zbir neto otvorenih deviznih pozicija na kraju dana za sve valute koje se dnevno nalaze na referentnoj kursnoj listi Evropske Centralne banke, ne može iznositi više od 20% osnovnog kapitala banke.

Neto otvorene pozicije na kraju dana za valute za koju nijesu ispunjeni uslovi iz stava 1 ovog člana, ne mogu iznositi više od:

- 5% osnovnog kapitala banke, pojedinačno po valuti;
- 10% osnovnog kapitala, ukupno za sve valute banke.

Banka je dužna da u okviru limita iz st. 1 do 3 ovog člana, kao minimum utvrdi limite deviznog rizika na prihvatljivom nivou, i to za:

- 1) neto otvorenu deviznu poziciju, pojedinačno po valutama i agregatno za sve valute;
- 2) dugu deviznu poziciju, pojedinačno po valutama i agregatno za sve valute;
- 3) kratku deviznu poziciju, pojedinačno po valutama i agregatno za sve valute.

Visinu limita iz stava 4 ovog člana banka je dužna da utvrdi polazeći od:

1) specifičnih faktora koji se odnose na:

- stabilnost i nivo prihoda banke,
- realne planove prihoda i rashoda,
- nivo kapitala i njegove adekvatnosti,
- kvalitet upravljanja rizikom u banci;

2) opštih faktora koji se odnose na:

- likvidnost valute, koja se utvrđuje u zavisnosti od ocjene mogućnosti njene prodaje i/ili njenog hedžinga,
- troškove hedžinga,
- broj učesnika na tržištu koji su dostupni banci za poslovanje.

2.3 Ostali tržišni rizici

Mjerenje rizika

Član 14

Banka je dužna da mjeri rizik druge ugovorne strane i rizik poravnanja za sve pozicije iz trgovačke knjige iz kojih proizilaze ovi rizici.

Limitiranje

Član 15

Banka je dužna da utvrdi limite izloženosti riziku druge ugovorne strane i riziku poravnanja, u vidu apsolutnih iznosa, kao i u vidu procentualnih iznosa izloženosti u odnosu na sopstvena sredstva banke, a minimalno:

- 1) limite prema određenim kategorijama klijenata, zavisno od nivoa njihovog kvaliteta, a koji uključuju sve izloženosti prema tim klijentu;
- 2) posebne limite izloženosti riziku poravnanja;
- 4) limite dospijeća po klijentu za izloženosti prema tom klijentu;
- 5) limite za domaće i strane klijente.

Utvrđeni limiti moraju biti usklađeni sa kreditnom politikom banke i predmet sveobuhvatnog procesa praćenja.

3. Završne odredbe

Član 18

Stupanjem na snagu ove odluke prestaje da važi Odluka o minimalnim standardima za upravljanje tržišnim rizicima u bankama ("Sl.list RCG", br. 81/04).

Član 19

Ova odluka stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u »Službenom listu Crne Gore«.

SAVJET CENTRALNE BANKE CRNE GORE

P R E D S J E D N I K

Ljubiša Krgović s.r.

O.br.0101-323/11-13

Podgorica, 18.09.2008.god